

RF – Rogalandsforskning. <http://www.rf.no>

Konsekvensene for nabokommunene og regionen av at Ølen skifter fylkestilhørighet

RF-2000/295

RF – Rogalandsforskning. <http://www.rf.no>

Vår referanse: 7252029	Forfatter(e): Thomas Laudal / Jon Moxnes Steineke	Versjonsnr. / dato: Vers. 1/ 8.12. 2000
Ant. sider: 31	Faglig kvalitetssikrer: Arild Aurvåg Farsund	Gradering: Åpen
ISBN: 82-490-0076-5	Oppdragsgiver(e): Kommunal- og regionaldepartementet	Åpen fra (dato):
Forskningsprogram:	Prosjektittel: Konsekvensene for nabokommunene av et fylkesskifte for Ølen kommune	

Emne:

Ølen har søkt om å skifte fylkestilhørighet fra Hordaland til Rogaland. I denne rapporten vurderes konsekvensene for Etne, Sveio, Vindafjord, og for regionen, av et eventuelt skifte av fylkestilhørighet for Ølen.

Blant nabokommunene er det funnet flest konsekvenser for Etne. Her er det muligheter for tap av elevplasser ved Ølen videregående skole og redusert kvalitet på ambulansetjenesten på kort sikt. Dersom Ølen får skifte fylke har kommunestyret i Sveio vedtatt at de skal ha folkeavstemning om fylkestilhørigheten samme dag som Stortingsvalget i 2001. Det er ellers ikke funnet konsekvenser av stor betydning for Sveio og Vindafjord.

Et fylkesskifte for Ølen vil trolig ha positive virkninger for det interkommunale samarbeidet og for regionale funksjoner i Haugesundsområdet. Dersom Sveio følger Ølens eksempel vil det ha negative virkninger for regionfunksjonene i Stord og for Samarbeidsrådet for Sunnhordland.

Emne-ord:

Fylkeskommunen, kommunegrenser, regionalpolitikk

RF - Rogalandsforskning er sertifisert etter et kvalitetssystem basert på NS - EN ISO 9001

Prosjektleder
Thomas Laudal

for RF - Rogalandsforskning
Gottfried Heinzerling

Innhold

Sammendrag	i
Forord	iii
1 INNLEDNING	1
1.1 Mandat.....	1
1.2 Datagrunnlag og metode	2
1.3 Bakgrunn	3
2 KONSEKVENSER FOR NABOKOMMUNENE OG FYLKESKOMMUNENE.....	5
2.1 Konsekvenser for Etne	5
2.2 Konsekvenser for Vindafjord	13
2.3 Konsekvenser for Sveio.....	14
2.4 Konsekvenser for Hordaland og Rogaland fylkeskommune.....	16
3 KONSEKVENSER FOR REGIONEN	19
3.1 Konsekvenser for formalisert regionalt samarbeid	19
3.2 Andre regionale konsekvenser	21
4 OPPSUMMERING	27
4.1 Konsekvenser for nabokommunene	27
4.2 Konsekvenser for regionen.....	28
4.3 Føringer for fylkesinndelingen.....	28
4.4 Utvidet interkommunalt samarbeid mellom Etne, Ølen og Vindafjord?.....	29
REFERANSER.....	31
VEDLEGG	32

Sammendrag

Vi har først undersøkt hvilke konsekvenser et fylkesskifte har for nabokommunene til Ølen. Vi fant at konsekvensene var størst for Etne. Hvis Ølen blir en del av Rogaland er det en fare for at elever i Etne mister elevplasser ved Ølen videregående skole siden det kan bli for dyrt for Hordaland fylkeskommune å kjøpe elevplasser til Etne fra Rogaland. I tillegg kan det være at linjer må legges ned ved skolen, noe som særlig vil gå utover elevene fra Etne. Skulle elevplassene ved Ølen videregående skole falle bort vil videregående utdanning på Stord være det mest nærliggende alternativ. Et fylkesskifte for Ølen vil trolig også medføre reduserte bevilgninger til ambulansetjenesten i Etne som i dag dekker Ølen og Etne. Hordaland omorganiserer nå ambulansetjenesten i hele fylket slik at fylkestilhørigheten til Ølen ikke vil spille noen stor rolle på litt lenger sikt. For kollektivtransporten på vann er det ikke funnet konsekvenser som direkte kan knyttes til fylkesskiftet.

Sveio kommunestyre har vedtatt at de vil utrede mulighetene for et fylkesskifte og legge spørsmålet fram for en folkeavstemning ved Stortingsvalget i 2001 dersom Ølen skifter fylkestilhørighet.

For Vindafjord er det ikke funnet at et fylkesskifte for Ølen vil ha konsekvenser av betydning.

Vi har heller ikke funnet at et fylkesskifte for Ølen vil ha store konsekvenser for representasjonen i folkevalgte organer. Vi har heller ikke funnet forhold som skulle tilsi at fylkesskiftet vil ha store utslag på rammeoverføringene fra staten til Hordaland fylkeskommune.

Vi mener fylkesskiftet trolig bare vil ha positive, eller marginale, konsekvenser for det interkommunale samarbeidet.

Dersom både Ølen og Sveio skifter fylkestilhørighet kan det bli dyrere å opprettholde Stords regionfunksjoner.

Fylkesgrensen er en barriere som i mange tilfeller kompliserer og/eller fordyrer offentlige virksomheter og samarbeid i regionen. Men når nabokommunenes regiontilhørighet, både økonomisk og kulturelt, alt i dag går i retning av Haugesundsområdet, vil trolig ikke Ølens fylkestilhørighet spille så stor rolle.

Ølen er den eneste kommunen i landet som i dag har en sak til behandling i Kommunal- og regionaldepartementet om skifte av fylkestilhørighet, men vi kjenner til flere eksempler på tilsvarende diskusjoner i andre kommuner. Dersom vi får flere tilfeller der kommuner søker om fylkesskifte, er det naturlig å tro at *ett* av motivene er å influere på den framtidige fylkesinndelingen. Ved en regional sentralisering, som for eksempel den som er foreslått for politiet og domstolene i Haugesundsområdet, legges det også føringer på den framtidige fylkesinndelingen.

Ledelsen i Ølen kommune har ønsket at denne utredningen også skulle omfatte ulike modeller for et utvidet interkommunalt samarbeid som ledelsen i Ølen, Etne og Vindafjord i dag diskuterer. Dette har ikke mandatet fra Kommunal- og

regionaldepartementet åpnet for. RF – Rogalandforskning anbefaler at man utreder nærmere hvordan man kan fellesorganisere kjernefunksjonene i flere kommuner, samtidig som man beholder lokal kontakt og tjenesteyting i forhold til innbyggerne ved hjelp av offentlige servicekontorer.

Forord

Kommunal- og regionaldepartementet ga RF – Rogalandsforskning i oktober i oppdrag å utarbeide en utredning om konsekvensene for nabokommunene og for regionen av at Ølen skifter fylkestilhørighet fra Hordaland til Rogaland. En tidligere utredning fra fylkesmannen i Rogaland har vektlagt konsekvensene for Ølen kommune.

Første del av rapporten vurderer konsekvensene for de tre nabokommunene. Etne, Vindafjord og Sveio. Andre del fokuserer på konsekvensene for regionen.

Rapporten er skrevet av forsker Jon Moxnes Steineke og forsker Thomas Laudal.

Vi vil særlig takke Hordaland fylkeskommune og kommuneledelsen i Ølen, Sveio, Vindafjord og Etne for mye nyttig informasjon og gode innspill. I tillegg bør det nevnes at konsekvensutredningen fra Fylkesmannen i Rogaland har vært til stor hjelp for vårt arbeid.

Stavanger 15.12. 2000

Forsker Thomas Laudal

Prosjektleder

1 Innledning

Ølen kommune har søkt om å skifte fylkestilhørighet fra Hordaland til Rogaland. Fylkesmannen i Rogaland utredet konsekvensene av et fylkesskifte med vekt på konsekvensene for Ølen. Flere høringsinstanser uttalte at det var behov for en nærmere utredning av konsekvensene for nabokommunene, Hordaland fylkeskommune og for regionen. Kommunal- og regionaldepartementet ga i oktober RF – Rogalandforskning i oppdrag å utrede dette.

1.1 Mandat

Kommunal- og regionaldepartementet har i brev til RF – Rogalandforskning av 10. oktober 2000 fastsatt mandatet for prosjektet. Utredningen skal vektlegge to forhold:

- konsekvensene for tjenestetilbudet i de aktuelle nabokommunene og
- betydningen for området som helhet.

Utredningen skal bygge på Ølen-rapporten¹.

Vårt utgangspunkt er at Ølen skifter fylkestilhørighet. Vi har undersøkt konsekvensene av et slikt skifte for nabokommunene og for regionen.

Begrepet ”nabokommuner” avgrenses til de tre kommuner som omtales i Ølen-rapporten og i andre dokumenter i etterkant av rapporten: Sveio, Etne og Vindafjord kommune. Ølen kommune grenser også til Kvinnherad kommune og har kort luftavstand til Stord kommune. Men Kvinnherad og Stord er verken omtalt i Ølen-rapporten eller i mandatet fra Kommunal- og regionaldepartementet. Vi ser ikke at det kan være konsekvenser av betydning for Kvinnherad. For Stord tror vi det kan være mindre konsekvenser. Disse omtales i kapittel tre.

Med ”region” forstår vi ulike geografiske avgrensninger der fellesnevneren er en tilhørighet, eller en interesse, til både Rogaland og Hordaland, og der et skifte av fylkestilhørighet for Ølen kommune kan ha betydning for samarbeidet mellom offentlige enheter eller for innbyggerne. Vi har i tillegg valgt å omtale noen administrative konsekvenser for Rogaland og Hordaland fylkeskommuner.

¹ ”Ølen-rapporten” er kortbetegnelsen vi bruker på rapporten fra Fylkesmannen i Rogaland fra april 1999 med tittelen ”Fylkesgrensa Hordaland – Rogaland. Kva kan konsekvensane bli om Ølen kommune skiftar fylke?”

1.2 Datagrunnlag og metode

Kildene til rapporten kan grovt deles i tre:

- *Ølen-rapporten*: Rapporten har vært en viktig kilde for å kartlegge både fakta i saken og hovedutfordringene som Ølen står ovenfor i forbindelse med et skifte av fylkestilhørighet.
- *Høringsmøter og intervjuer*: Som en del av oppstarten av prosjektet ble det arrangert et høringsmøte i Haugesund den 23. november. Her var Vindafjord, Sveio, Ølen og Etne kommune representert. I tillegg deltok representanter fra Rogaland fylkeskommune, Hordaland fylkeskommune, Fylkesmannsambetet i Rogaland og Kommunal- og regionaldepartementet. Vi gjennomførte tre intervjuer i tilknytning til dette møtet. I tillegg har vi vært i kontakt med over 20 personer i kommunale, fylkeskommunale og statlige etater.
- *Dokumentstudier*: Vi har gjennomgått sakens offentlige dokumenter, korrespondanse, relevante forskningsrapporter og nyhetsartikler fra lokalpressen².

Analysen av dataene har i hovedsak bestått i å vurdere økonomiske og administrative konsekvenser for nabokommuner og regionen som antas å ha sammenheng med at Ølen kommune skifter fylkestilhørighet.

Det er ikke gjort forsøk på å fremskrive den økonomiske utviklingen innen bestemte sektorer for å vurdere økonomiske gevinster eller tap som følge av et fylkesskifte. Konsekvenser for det offentlige tjenestetilbudet av et eventuelt fylkesskifte avhenger i de fleste tilfeller av prioriteringer til de bevilgende myndigheter på fylkeskommunalt og regionalt statlig nivå. Vi ønsket ikke å spekulere i slike beslutningsutfall og hadde heller ikke mulighet til å utrede alternative scenarier som følge av et fylkesskifte. I alle tilfeller ville det kunne være vanskelig å gjennomføre slike økonomiske analyser: De undersøkelser vi har gjort tyder på at det ofte er vanskelig å fastslå i hvilken grad endringer er direkte forårsaket av fylkesskiftet til Ølen, eller (også) av andre utviklingstrekk eller beslutninger.

I stede for å forsøke å fremskrive økonomiske utviklingstrekk innen ulike sektorer, har vi der det har vært hensiktsmessig vurdert hvilke konsekvenser et skifte av fylkestilhørighet kan få for dagens offentlige utgiftsnivå. Vi har særlig sett på mulige konsekvenser for finansieringen av offentlige tjenestetilbud.

2 De viktigste nyhetskilder i regionen er Haugesunds Avis, Grannar og lokalradioen Radio 102 som legger sitt nyhetsarkiv ut på internett.

Konsekvenser for den lokale identiteten og for den kulturelle utvikling som følge av fylkesskiftet, er meget vanskelig å måle. Slike momenter er likevel kommentert der de synes å være framtreddende i enkeltsaker i kapittel to, eller i kapittel tre i forhold til den regionale utviklingen.

1.3 Bakgrunn

Det har lenge vært arbeidet med å vurdere et skifte av fylkestilhørighet for Ølen kommune. Den 4. juni 1998 vedtok Ølen kommunestyre enstemmig å søke Kommunal- og regionaldepartementet om midler til å utrede spørsmålet om skifte av fylkestilhørighet fra Hordaland til Rogaland. I august ba departementet Ølen kommune om å kontakte nabokommunene Sveio og Etne for å høre om de ønsket å delta i utredningsarbeidet. Sveio og Etne kommune takket nei til dette.

I september oppnevnte så departementet Fylkesmannen i Rogaland som leder av en utredning som skulle gi en tilrådning om hvilket fylke Ølen kommune burde tilhøre. Med i styringsgruppen var representanter for Ølen kommune, Hordaland fylkeskommune og Rogaland fylkeskommune.

Rapporten fra Fylkesmannen i Rogaland ble lagt fram i april 1999. Rapporten hadde følgende konklusjoner:

- Konsekvensene av et eventuelt fylkesskifte for Ølen vil være små.
- Fylkesgrensen er uheldig for Haugalandsregionen og problemene fylkesgrensen skaper vil trolig øke.
- Det er mest naturlig at Ølens fylkesgrense går i sjø der dette er mulig.
- Flere av argumentene for at Ølen skal skifte fylkestilhørighet gjelder også for nabokommunene Etne og Sveio.
- Dersom Ølen ved en folkeavstemning går inn for et fylkesskifte, bør Kommunal- og regionaldepartementet tillegge dette stor vekt.

Rapporten anbefalte med andre ord at Ølen bør få skifte fylkestilhørighet hvis kommunen og kommunens innbyggere selv ønsket dette.

Kommunal- og regionaldepartementet sendte Ølen-rapporten på høring. Ingen av nabokommunene motsatte seg et skifte av fylkestilhørighet, men det ble påpekt at rapporten i liten grad dekket konsekvensene for andre enn Ølen. Hordaland fylkesting ba om at konsekvensene for nabokommunene måtte utredes før man kunne ta stilling til spørsmålet om skifte av fylkestilhørighet.

I forbindelse med kommunevalget i september 1999 arrangerte Ølen kommune folkeavstemning. Et flertall på 53,5% støttet forslaget om å skifte fylkestilhørighet til Rogaland. I brev av 17. september 1999 søkte så Ølen kommune om å få skifte fylkestilhørighet fra Hordaland til Rogaland.

Den 10. mai 1999 – tre måneder etter at departementet mottok siste høringsuttalelse om Ølen-rapporten – ble det så arrangert et møte mellom Kommunalministeren og ledelsen

i Etne, Ølen, Sveio og Vindafjord kommune. Tema for møtet var konsekvensene av et fylkesskifte for Ølen og regionen.

I brev fra departementet, datert 9. juni, fikk Ølen kommune avslag på søknaden fra Ølen med den begrunnelse at saken krevde en tilleggsutredning og at en videre behandling av saken ikke var hensiktsmessig i samme sesjon som Stortinget ville få meldingen om oppfølgingen av oppgavefordelingsutvalget (NOU 2000:22).

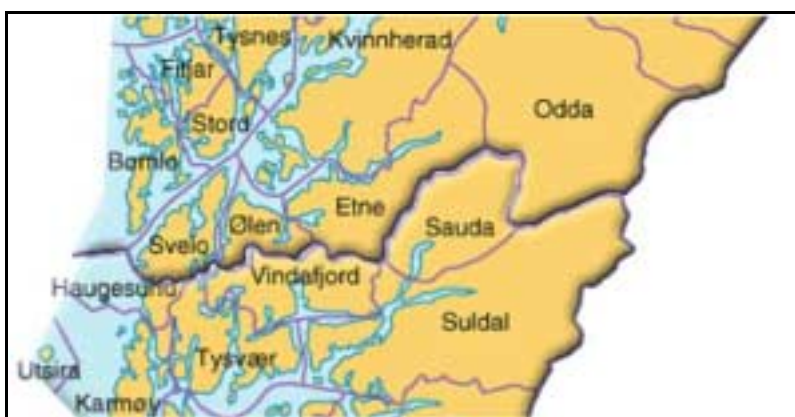
Under debatten om Kommuneøkonomiproposisjonen i Stortinget den 15. juni stilte representant Einar Stensnæs (Krf – Rogaland) spørsmålstegn ved grunnlaget for avslaget på søknaden fra Ølen kommune. Det viste seg at det var flertall for å be Statsråden gjennomføre en tilleggsutredning og komme tilbake til Stortinget med en egen sak om overflytting av Ølen kommune våren 2001.

I oktober 2000 ble så RF – Rogalandforskning bedt om å gjennomføre en tilleggsutredning av spørsmålet om fylkesskifte for Ølen kommune av Kommunal- og regionaldepartementet.

2 Konsekvenser for nabokommunene og fylkeskommunene

I dette kapitlet er konsekvensene av et fylkesskifte for Ølen kommune sortert etter kommunegrenser. Det er lagt vekt på saker som lar seg avgrense geografisk. Utvalget av saker er basert på funn i Ølen-rapporten og på egne intervjuer og dokumentstudier. I kapittel tre behandles mer overordnede konsekvenser som knytter seg til flere kommuner, et regionsenter eller til en region.

Figur 1: Kommunene i Sunnhordland og Haugaland

Kilde: Statistisk sentralbyrå / norge.no.

2.1 Konsekvenser for Etne

2.1.1 Kollektivtransport

Stord-forbindelsen av Trekantsambandet skal etter planen åpne 28. desember 2000, og siste del som forbinder Bømlo med fastlandet følger etter i april 2001. Sommeren 2001 åpner Folgefonntunnelen. De nye veiforbindelsene setter betingelsene for endringer i det kollektive transporttilbudet både i Sunnhordland og i forbindelsene mellom kommuner i Sunnhordland-Haugaland. Trekantsambandet som knytter sammen Bømlo, Stord og Sveio, får følger for hele Haugalandsregionen, mens Folgefonntunnelen letter forbindelsene mellom Sunnhordland, Voss og Hardanger.

På ruten Stord-Sveio er det allerede et gjennomgående tilbud med Kystbussen så vel som ved lokale gjennomgående ruter som blir trafikkert av HSD Buss og Haugaland Busstrafikk. Dette tilbudet er i sterk vekst, med avganger annenhver time mellom Stavanger og Bergen.

Konsekvenser for Etne

Den direkte fergeforbindelsen mellom Ølen og Stord (Utbjoa-Skjerholmane) legges ned ved ferdigstillingen av Trekantsambandet i 2001. Fra Kvinnherad, Ølen og Stord er det tatt initiativ for å få til et styrket fergesamband mellom Sydnes (i Kvinnherad), Utbjoa og Leirvik på Stord i forbindelse med at sambandet Utbjoa – Skjersholmane blir lagt ned. Et slikt økt rutetilbud vil medføre økte kostnader for Hordaland fylkeskommune, og i budsjettet for 2001 er det ikke lagt inn dekning for en slik ruteutvidelse.

I dag er det Hordaland fylkeskommune som gir konsesjon og tilskudd til ruteselskapene i Hordaland. Fylkeskommunen yter tilskudd til lokale hurtigbåtsamband i området Bergen-Sunnhordland.

Fra 1996 til 1999 ble tilskuddene til de største ruteselskapene i Hordaland regulert gjennom effektiviseringsavtaler. Disse var først og fremst rettet mot kostnadseffektivisering. For perioden 2000-2003 ble det vedtatt at det i stedet skulle legges til rette for kvalitetsavtaler med de store ruteselskapene.

Fra 1. januar 2000 er det etablert egne kvalitetsavtaler med HSD Buss og HSD Sjø, noe som gjør at disse selskapene i større grad kan markedsrette ruteoppleggene sine. Dette avtalekonseptet gir selskapene større frihet, i det de selv kan avgjøre hvor stor ruteproduksjon de skal utføre på ulike samband. Transporttilskuddene fra fylkeskommunen blir etter dette sterkere bundet opp til den faktisk utførte ruteproduksjonen, som igjen reflekterer markedsforholdene. Fylkeskommunen blir i større grad en tilrettelegger for infrastrukturiltak som skal fremme effektivitet og tilgjengelighet i rutetrafikken. Dette nye avtaleverket påvirker rollefordelingen mellom ruteselskapene og fylkeskommunen, noe som kan oppfattes som et usikkerhetsmoment for brukerne i en overgangsperiode. Miljø- og samferdselskomiteen i Hordaland fylkeskommune har etterlyst en gjennomgang av distriktsrutestrukturen. I forslaget til budsjett for 2001 blir det ikke tatt til orde for at et slik arbeid blir satt i gang i første omgang. På kort sikt antas rutetilbudet i Sunnhordland å kunne ligge fast.

HSDs rutetilbud i hurtigbåtsambandet fra Ølen og Etne til Leirvik på Stord er i dag lagt opp for å korrespondere med Flaggruten Stavanger-Bergen. Dagens hurtigbåtforbindelser gjør det vanskelig med sjøveis dagpendling fra Etne og Ølen til Stord. Pendlingsstatistikken for Sunnhordland viser da også at slik inn- og utpendling er av et begrenset omfang:

Tabell 1: Pendling arbeidstakere 16-74 år etter arbeidssted- og bostedskommune 4. kvartal 1998 i grensekommuner Hordaland-Rogaland

BO- STEDS	ARBEIDSSTEDSKOMMUNE								
	Hsund	Krmøy	Etne	Ølen	Sveio	Bømlo	Stord	Kvherd	
KOM- MUNE	Hsund			5	40	93	29	81	10
	Krmøy			4	27	24	71	47	
	Etne	80	9	955	147	4	3	28	11
	Ølen	184	21	38	675	0	1	31	4
	Sveio	677	101	3	12	664	12	89	9
	Bømlo	52	13	2	2	10	3370	410	
	Stord	41	9	3	3	1	67	6508	
	Kvherd	18	24	19	11	0	10	260	4443

Kilde: Geografisk institutt UiB/SSB

Den kollektive persontransporten (inkl. skoleskyssordningene) ventes ikke å bli berørt av et fylkesskifte for Ølen.

Konklusjon

Det er ikke funnet forhold som tyder på at et skifte av fylkestilhørighet for Ølen vil ha betydning på det kollektive transporttilbudet over land. Omlegginger av det kollektive sjøveis transporttilbudet (hurtigbåt eller ferge) vil på kort sikt følge av åpningen av Trekantsambandet. På noe lengre sikt kan det ventes endringer i fergesambandene mellom Etne og Kvinnherad som følge av åpningen av Folgefonntunnelen.

2.1.2 Videregående utdanning

I avsnittet blir det innledningsvis redegjort for inntakssystemet til de offentlige videregående utdanning i Hordaland fylke og de økonomiske betingelsene for gjesteelevoppgjøret mellom Hordaland og Rogaland fylker. Deretter gis en beskrivelse av utdanningstilbudet ved Ølen Videregående skole. Dette er bakgrunnsinformasjon som er relevant også for drøftingen av fylkesovergangens konsekvenser for Vindafjord og Sveio på det videregående utdanningstilbudet, men som ikke blir gjentatt senere.

Felles utdanningspolitiske rammebetingelser

Hordalandskommunene Etne, Ølen og Sveio er en del av Sunnhordland skoleregion som i dag omfatter 8 kommuner.³ Grensene mellom regionene er i stadig endring. Med åpningen av Folgefonntunnelen sommeren 2001 kan det etter hvert bli aktuelt å

³ Kilde: Fylkesstatistikk for Hordaland 2000.

etablere Kvinnherad-Odda som ny skoleregion ved en ytterligere oppsplitting av skoleregionene Hardanger-Voss og Sunnhordland. Den nye regionen vil ikke omfatte Etne. Den nærmere avstanden mellom Etne og Stord gjør det naturlig at Hordalandskommunen Etne beholder plasseringen i skoleregion Sunnhordland.

Med styrt elevinntak har Hordaland fylkeskommune en annen skolepolitikk enn Rogaland. Selv om det skulle bli endringer for Ølen videregående skole er det mye som taler mot en fullstendig nedlegging av det videregående utdanningstilbudet i Ølen. Innenfor de yrkesfaglige studieretningene er det et utstrakt samarbeid med lokalt næringsliv både innenfor skipsbygging og næringsmiddelfag. Lokale bedrifter ønsker også at det skal opprettes egne klasser for byggfag ved Ølen videregående skole.

I Ølen-rapporten heter det at et uendret undervisningstilbud i Ølen vil være avhengig av at Hordaland fylkeskommune er villig til å garantere kjøp av plasser for elever fra Hordaland ved Ølen videregående skole.

Samarbeids- og refusjonsordningen mellom Hordaland og Rogaland har de siste årene gått med underskudd for Hordaland fylkeskommune.⁴ I forslaget til budsjett for Hordaland fylkeskommune blir det pekt på behovet for økte budsjetttrammer for gjesteelevoppgjøret mellom Hordaland-Rogaland. Blir ikke budsjettposten styrket i 2001 kan det bli aktuelt å redusere nivået på kjøp av elevplasser i andre fylker på studieretninger og fagopplæringsområder der andre skoler i skoleregion Sunnhordland har et tilbud som tilsvarer det som gis ved Ølen videregående skole. En slik begrensning vil være særlig problematisk i forhold til inntaket av elever fra Etne ved Ølen videregående skole.

På budsjettkonferansen i forkant av behandlingen av fylkesbudsjettet for Hordaland for 2001 ble det pekt på at refusjonsordningene har behov for å få styrket rammene med omkring 4 millioner kroner i forhold til nivået for år 2000. Dette skyldes til dels at det er etablert en ny samarbeids- og refusjonsordning også mellom Hordaland og Sogn og Fjordane fylker. Til tross for dette foreslås budsjettet for slike refusjonsavtaler å bli videreført på samme nivå som i 2000 i Hordaland. Dette kan medføre at elever hjemmehørende i Hordaland i sterkere grad blir dirigert til skoler i eget hjemfylke i stedet for til skoler i Rogaland.

Ølen videregående skole

Etter Reform 94 opplevde den videregående skolen i Etne svikt i tilstrømmingen av nye elever. Etne og Ølen videregående skoler ble slått sammen med virkning fra 1.8.1998. Ølen videregående skole har som følge av dette en filial i Etne (studieretning mekaniske fag) med en kapasitet på 12 elevplasser fordelt på 2 klasser. Omtrent like mange elever fra Etne får i dag utdanning i mekaniske fag ved Ølen videregående skole i Ølen.

⁴ På årsbasis for år 2000 er det anslått at Hordaland vil kjøpe elevplasser for omlag 14 millioner kroner fra Rogaland, mens Rogaland vil kjøpe elevplasser for omlag 6 millioner kroner fra Hordaland.

Klassesammensetningen og fagtilbudet ved Ølen videregående skole endres fra år til år, avhengig av søkningen til skolen. Opprettingen av VK1 i skipsbygging i Odda har gått ut over og redusert dette fagtilbudet ved Ølen videregående skole. Skolen i Ølen har kompensert for slike bortfall av klasser ved å opprette en ny studieretning i formgivingsfag. Det foregår også andre justeringer av klassetilbudet:

Tabell 2: Undervisningsplasser ved Ølen videregående skole og avdelingen i Etne

	KLASSER			ELEVER		
	99/00	00/01	Helårs	99/00	00/01	Helårs
Ølen videregående skole	18	19	19	315	324	319
Ølen videregående skole/avd. Etne	1	2	2	12	24	18
Totalt	19	21	21	327	348	337

Høsten 2000 var det 275 elever ved Ølen videregående skole, fordelt med 50 elever ved studieretning for elektrofag (EL), 30 elever ved studieretning for hotell- og næringsmiddelfag (HN), 18 på helse- og sosialfag (HS), 12 på formingsfag (FO), 41 på mekaniske fag (ME) og 124 på allmenne fag (AA). Studieretningen for formingsfag ble etablert skoleåret 2000/2001. Det store flertallet av elevene kommer i dag fra Ølen (40%), Etne (30%) og Vindafjord (25%), og fordelingen kommunene i mellom har holdt seg relativt stabil de seneste årene:

Tabell 3: Elever ved Ølen videregående skole skoleåret 2000-2001 fordelt på bostedskommune og studieretning

	ØLEN	ETNE	VINDAFJORD	ANDRE KOMMUNER
EL	30	7	7	6
HN	16	8	2	4
HS	5	8	5	
FO	1	5	6	
ME	8	15	16	2
AA	51	42	31	
Sum:	111	85	67	12

Det er i dag mer enn 50 ledige elevplasser ved Ølen videregående skole.

Ved Ølen videregående skole er det i dag det samme fagtilbudet som ved skolene på Bømlo og Stord i Sunnhordland skoleregion. Ingen av disse skolene har helt identiske studieretninger. På Stord og Bømlo er det kapasitet til økt elevinntak. Selv om

Kvinnherad videregående skole på Husnes også har et studietilbud som faller sammen med Ølen videregående skole, har ikke denne skolen i dag kapasitet til økt elevinntak.⁵

I inntaksregion Sunnhordland er den videregående skolen i Etne nabokommune Kvinnherad den eneste som ikke har overdekning når det gjelder elevplasser, mens Ølen videregående skole til sammenlikning har en overdekning på alle studieretninger unntatt mekaniske fag.

Konsekvenser for Etne

Medregnet Etne-filialen er det omlag 100 personer fra Etne som følger videregående utdanning ved Ølen videregående skole. Dette utgjør litt over 55% av alle 16-18-åringer som tar videregående utdanning i Etne. Skoleåret 1998-99 var det bare 18 elever fra Etne ved skoler i Rogaland,⁶ først og fremst ved videregående skoler i Haugesundsområdet. Fire av de videregående skolene i Haugesund opplyste i desember 2000 at de skolene hadde 143 elever fra Sveio, 70 elever fra Vindafjord og 7 elever fra Etne.⁷

Elever fra Etne som ønsker å ta videregående utdanning i Haugesund får tilgang til slik skoleplass såfremt det er ledig kapasitet ved de ønskede studieretningene og skolene. Det er få som benytter seg av dette tilbudet, da elever fra Etne normalt vil være avhengig av hybel for å kunne benytte seg av studietilbud i Haugesundsområdet.

Konklusjon

For Hordalandskommunen Etne vil konsekvensene av et fylkesskifte for Ølen kommune dermed være store på området videregående utdanning og opplæring. Det er en viss sjans for at tilgangen til elevplasser ved Ølen videregående skole faller bort. Det er liten trolig at et lokalt utdanningstilbud i Etne - i form av en utskilling av Ølen videregående skoles avdeling i Etne - kan opprettholdes over tid.

Skulle tilgangen til elevplasser ved Ølen videregående skole falle bort, vil alternativet med videregående utdanning på Stord være mest nærliggende innenfor skoleregion Sunnhordland. Ved en oppjustering av de økonomiske rammene for samarbeids- og refusjonsordningene mellom Rogaland og Hordaland vil det imidlertid være mulig å opprettholde det nåværende inntaksmønsteret ved Ølen videregående skole. Omfanget av dagens ordning er avhengig av velvilje fra fylkesopplæringskontorets side i

5 Ølen videregående skole har i dag elever også fra Kvinnherad, mens det er omlag 5 elever fra Etne ved Kvinnherad videregående skole i Husnes.

6 Brev fra fylkesrådmannen i Hordaland 27. desember 1999.

7 I Haugesundsområdet er det skoleåret 2000-2001 7 offentlige og 2 private videregående skoler.

Hordaland fylkeskommune.⁸ Med dagens økonomiske rammebetingelser er det vanskelig å forestille seg at refusjonsordningen gir rom for formelle plassgarantier for elever fra Etne ved Ølen videregående skole.

2.1.3 Ambulansetjenesten

Det er fylkeskommunene som har hovedansvaret for ambulansetransport i Norge.⁹ Hordaland fylkeskommune har for Etne og Ølen etablert en ambulansetjeneste gjennom en avtale med Hordaland Røde Kors.

I Hordaland fylke er det vanlig at ambulansetjenesten drives av private – som regel av Røde Kors. I Rogaland er ambulansetjenestene bemannet med personell fra fylkeskommunen knyttet til sykehusene i Stavanger og Haugesund, med unntak for Vindafjord og Suldal hvor Røde Kors bemanner tjenesten. Det er i dag ingen avtale mellom Rogaland og Hordaland fylkeskommune når det gjelder ambulansetjenester.

Ølen kommune ønsker å bruke ambulansetjenesten i Vindafjord dersom de blir tilhørende Rogaland fylkeskommune. Denne tjenesten drives pr. i dag av Haugesund sykehus som eier sykebil, men er bemannet med personell fra Røde Kors. Den er lokalisert ved Sykehjemmet i Vats med hjemmebaserte vakter utenom dagtid.

Etne kommune er bekymret for at et fylkesskiftet for Ølen vil sette ambulansetjenesten i Etne i fare ved at grunnlaget reduseres.¹⁰ Dersom Ølen blir en del av Rogaland fylkeskommune antar ansatte i ambulansetjenesten i Etne at Haugesund sykehus vil være interessert i å overta ambulansetjenesten for både Ølen og Etne.¹¹ Etne Røde Kors mener dette vil føre til tap av både arbeidskapasitet og akuttmedisinsk kompetanse i kommunen.

Hordaland fylkeskommune bevilget i overkant av 2,1 mill kr. i støtte til ambulansetjenesten i Ølen og Etne for 2000. Avtalen dekker både Etne og Ølen. Mesteparten av beløpet er et fastbeløp som ble ferdigforhandlet i avtalen med

8 I forslaget til budsjett for Hordaland fylkeskommune 2001 heter det under pkt. 3.2.1.2 om denne refusjonsavtalen bl.a. at ”selv om fylkesopplæringsdirektøren i dei siste åra har vore svært restriktiv med å kjøpe [slike] elevplassar, må ein vega mellom det som er ei god løysing for eleven og ein ekstra utgiftspost for fylkeskommunen”.

9 Jfr. Sykehuslovens § 2.

10 Dette går fram av utskrift fra møte i Etne formannskap den 20.1.99 og er også gjentatt senere av den politiske og administrative ledelsen.

11 Allerede i dag må alle oppdrag til ambulansetjenesten meldes gjennom Haugesund sykehus. Det er sykehuset som administrerer ambulanseavtalene og som dirigerer ambulansene i operativ drift.

fylkeskommunen og som skal reforhandles dersom det skjer store endringer i pasientgrunnlaget. Ambulanseavtalen går ut ved årsskiftet 2002-2003.¹²

På regional og fylkeskommunalt nivå forberedes det nå endringer av ambulansetjenesten uavhengig av fylkestilhørigheten til Ølen: Fylkestinget i Hordaland vedtok den 12. desember å starte et utredningsprosjekt for å vurdere ambulansetjenesten i fylket. Her legges det opp til en sterkere samordning av ambulansetjenesten og å knytte ambulansetjenesten tettere til fylkeskommunen og sykehusene. Det er tre viktige bakgrunner for utredningsprosjektet:

- For det første ble det i 1999 lagt fram et strategidokument av direktørene ved fylkessykehusene i Haugesund, Odda og Stord (HOS-prosjektet) hvor man anbefalte at ambulansetjenestene bør samles under en organisatorisk enhet og legges inn under sykehusene.¹³
- For det andre anbefaler stortingsmelding nr. 43 fra juni 2000 tiltak som skal styrke ambulansetjenesten. Tiltakene får konsekvenser for ambulansetjenesten i regionen. Meldingen foreslår blant annet tiltak som skal heve den akuttmedisinske kompetansen til legevakter, et tilskudd til samarbeid mellom kommuner og ambulansetjenesten og skjerpede krav til bemanning, responstid og til kompetanse for ambulanspersonalet.
- For det tredje ble det i oktober 2000 vedtatt en regionale helseplanen for Helseregion Vest hvor det står at man skal utrede konsekvensene av endringene i sykehusstrukturen for ambulansetjenesten.¹⁴ Det foreslås blant annet å etablere fire likeverdige sykehusområder i Helseregion Vest. Her nevnes områdene som sokner til fylkessykehusene i Haugesund, Odda og Stord som ett av de fire områdene.

I brev datert 14. november har Hordaland fylkeskommune meddelt alle private operatører av ambulansetjenester at ingen av avtalene vil bli forlenget. De fleste av avtalene varer fram til årsskiftet 2001-2002 og har ett års oppsigelse. Men avtalen for Ølen og Etne varer fram til årsskiftet 2002-2003. Hordaland Røde Kors har likevel mottatt et brev om at avtalen for disse kommunene heller ikke vil bli forlenget. Oppsigelsene må sees som en forberedelse fra fylkeskommunenes side til en omorganisering av ambulansetjenesten i Hordaland.

12 Tjenesten for Etne/Ølen omfatter to ambulansebiler og fire personer i 100%-stilling, én i 80%-stilling og tre i 30%-stilling. Hver bil er bemannet med to personer. Tjenesten har døgnvakt (ikke hjemmebaserte vakter) og skal nå alle innbyggere i de to kommunene i løpet av 25 minutter. Ambulansetjenesten oppfyller kravene i Stortingsmelding nr. 43 (1999-2000) om bemanning, kvalifikasjoner og responstid. Tjenesten dekker omlag 8000 mennesker.

13 HOS-prosjektet handlet om å styrke det sykehusfaglige samarbeidet generelt mellom sykehusene på tvers av fylkesgrensene.

14 Planen gjelder for Helseregion Vest som består av Rogaland fylkeskommune, Hordaland fylkeskommune og Sogn og Fjordane fylkeskommune.

Konklusjon

På bakgrunn av utredningen som fylkeskommunen har satt i gang, og de rapporter og innstillinger som ligger til grunn for utredningsprosjektet, er det etter vår mening mye som tyder på at ambulansetjenesten vil bli lagt om uavhengig av fylkestilhørigheten til Ølen kommune.

På kort sikt (fram til årsskiftet 2002-2003) kan et skifte av fylkestilhørighet for Ølen kommune føre til at bevilgningen fra Hordaland fylkeskommune til ambulansetjenesten i Etne blir redusert. Dette kan i sin tur føre til dårligere kvalitet på tjenesten da man kanskje vil måtte gå tilbake til hjemmebaserte vaktordninger utenom dagtid slik som i Vindafjord. Dette avgjøres endelig av Hordaland fylkeskommune etter at Kommunal- og regionaldepartementet har bestemt om Ølen kan skifte fylkestilhørighet.

På noe lengre sikt tyder utviklingsarbeidet i regionen på at ambulansetjenesten vil bli ytterligere profesjonalisert og samordnet med legevaktjenesten i kommunene, og at ambulansepersonellet vil være ansatt av samme arbeidsgiver som den som eier de somatiske sykehusene i helseregionen. Mye tyder på at denne arbeidsgiveren vil bli staten da både Oppgavefordelingsutvalget (NOU 2000:25) og flere politiske partier (Arbeiderpartiet, Høyre og Fremskrittspartiet) ønsker at staten skal overta ansvaret for fylkessykehusene.

2.2 Konsekvenser for Vindafjord

Vindafjord kommunestyret vedtok på møtet den 14. desember en uttalelse der det heter at det er viktig at tilbudet om videregående utdanning i Ølen blir opprettholdt, men at man ellers ikke har merknader til et eventuelt skifte av fylkestilhørighet for Ølen kommune.

2.2.1 Konsekvenser for videregående utdanning

Ølen videregående skole har Vindafjord kommune i sitt rekrutteringsområde, og elever fra kommunen kan søke elevplass ved skolen. I aldersgruppen 16-18 år var det 1.10 1998 omkring 230 elever fra Vindafjord som var i videregående utdanning.¹⁵ Omlag 30% av disse følger den videregående utdanningen ved Ølen videregående skole, mens de aller fleste andre 16 til 18-åringene fra Vindafjord går på videregående skole i Haugesund. Den nyetablerte studieretningen i formingsfag ved Ølen videregående skole har vist seg særlig populær for elever fra Vindafjord og Etne. 11 av 12 elever på denne studieretningen skoleåret 2000-2001 kommer fra disse to kommunene.

¹⁵ Kilde: SSB.

Konklusjon

For Rogalandskommunen Vindafjord vil konsekvensene av en fylkesovergang for Ølen kommune være få på området videregående utdanning og opplæring. Det er allerede et flertall av elevene i videregående utdanning i Vindafjord som sokner til skoler i Haugesundsområdet.

2.2.2 Tannhelsetjenesten

I samtaler med ledelsen i Vindafjord kommune er tannhelsetjenesten nevnt som et område som kan tenkes å bli berørt av at Ølen skifter fylkestilhørighet.

Det er én tannklinikk i Ølen kommune (Ølen) og to i Vindafjord (Skjold og Sandeid). Ledelsen i Vindafjord kommune har gitt uttrykk for en viss bekymring for at Rogaland fylkeskommune vil kunne redusere antallet tannklinikker fra tre til to hvis Ølen blir en del av Rogaland fylkeskommune. Momenter som trekkes fram her er den forholdsvis korte avstanden mellom tannklinikken i bygda Ølen og i Sandeid – noe over en mil – og at tannlegen i Sandeid er ambulerende med fast ansettelse i Skjold.

Tannhelsetjenesten i Nord-Ryfylke er ikke særlig bekymret for at et skifte av fylkestilhørighet for Ølen vil føre til nedleggelse av tannklinikker. Alle tannklinikkene har et godt pasientgrunnlag. En konsekvens av at Ølen ble en del av Rogaland vil imidlertid kunne være at flere velger tannklinikken i Skjold da dette blir nærmeste klinikk for innbyggerne i Vikebygd i Ølen kommune.

Konklusjon

Det virker lite sannsynlig at et skifte av fylkestilhørighet for Ølen vil ha noen negative konsekvenser for tannhelsetjenesten i Vindafjord.

2.2.3 Konsekvenser for kollektivtransporten

Det er ikke funnet forhold som tyder på at et skifte av fylkestilhørighet for Ølen vil ha konsekvenser for det kollektive transporttilbudet i Vindafjord.

2.3 Konsekvenser for Sveio

Sveio er en forstadskommune til Haugesund. Blant nabokommunene til Ølen er det Sveio som har størst andel av innbyggerne sysselsatt i Haugesund og som også har høyest andel brukere av offentlige tjenester i Haugesund.¹⁶ Et uttrykk for den nære forbindelsen mellom Sveio og Haugesund er arbeidet med felles arealplaner for de to kommunene som er forhåndsgodkjent av Hordaland og Rogaland fylkeskommune.

¹⁶ Mer enn tre ganger så mange som Vindafjord og Etne til sammen. Jfr. Ølen-rapporten, tabell 3.2-3.

2.3.1 Fylkestilhørigheten

I vedtak fra kommunestyret i Sveio i desember 1999 heter det at man ikke har merknader til at Ølen overføres til Rogaland fylkeskommune. Sveio samarbeider allerede nært med flere kommuner i Rogaland. Det ble også vedtatt at Sveio skal utrede sitt forhold til fylkesgrensen og legge spørsmålet om fylkestilhørighet fram for en rådgivende folkeavstemning ved Stortingsvalget i 2001 dersom Ølens søknad om fylkesskifte blir godkjent.

I mars 2000 vedtok kommunestyret i Sveio at man skulle ta initiativet til et utredningsprosjekt under navnet "prosjekt grensekommune" som i løpet av en tre års periode skulle vurdere oppgaver som utføres på tvers av fylkesgrensene og foreslå tiltak til forbedringer. Med i prosjektet er Haugesund kommune, Rogaland fylkeskommune og Hordaland fylkeskommune som vedtok å delta i prosjektet høsten 2000. Prosjektet vil trolig starte opp i januar 2001.

Konklusjon

Dersom Ølen kommune får innvilget sin søknad om skifte av fylkestilhørighet er det sannsynlig at det arrangeres folkeavstemning om skifte av fylkestilhørighet for Sveio i forbindelse med Stortingsvalget høsten 2001. I følge ledelsen i Sveio kommune er utfallet av folkeavstemningen helt uvisst.

2.3.2 Konsekvenser for kollektivtransport

Sveio kommune har vært særlig opptatt av samordning mellom Rogaland og Hordaland på samferdselsområdet i sin uttalelse om fylkesgrensa Hordaland-Rogaland.¹⁷

Nyere forskning viser at det er all grunn til å vie dette særlig oppmerksomhet. Thorsen (1999) har vurdert og analysert de økonomiske følgene av endringer i reisemønsteret på Haugalandet og Sunnhordland som følge av åpningen av bl.a. Trekantsambandet og Folgefonntunnelen. Han bruker ulike teorier for å undersøke ulike modeller for pendling og bostedsvalg i grenseområdet mellom Sunnhordland og Nord-Rogaland.

En av prediksjonene fra disse kompliserte analysene er at trekantsambandet vil være til særlig gagn for de nordlige delene av Sveio. For folk som bosetter seg der vil reisetiden til Stord og Haugesund etter hvert være tilnærmet identiske, og den potensielle arbeidsmarkedsregionen omkring Sveio kan bli kraftig utvidet (Thorsen 1998). Dette kan utvide grunnlaget for et offentlig kollektivtilbud mellom Haugesund og Leirvik.

Konklusjon

Det er imidlertid ikke funnet forhold som tyder på at et skifte av fylkestilhørighet for Ølen vil ha konsekvenser for det kollektive transporttilbudet i Sveio.

17 Brev fra Sveio kommune til Fylkesmannen i Rogaland 22. januar 1999.

2.3.3 Konsekvenser for videregående utdanning

Langt de fleste av de omlag 250 elevplassene som Hordaland fylkeskommune kjøper i Rogaland gjelder elever fra Sveio kommune. Det er i dag et marginalt opptak av elever fra andre kommuner enn Etne og Vindafjord ved noen av studietilbudene ved Ølen videregående skole. Ved Ølen videregående skole er elever hjemmehørende i Sveio rene enkelttilfeller.

Samarbeids- og refusjonsordningen mellom Hordaland og Rogaland ble justert i 1997. Denne gir Sveio en fri stilling med hensyn til å sende elever til videregående skoler i Haugesund og Karmøy. Den store inntakskapasiteten i Haugesundsområdet gjør det lite aktuelt å sende Sveio-elever til videregående skoler på Stord og Bømlo når trekantsambandet åpnes. De videregående skolene på Stord og Bømlo har i dag ikke kapasitet til å ta opp i seg en slik mulig framtidig tilstrømming av elever fra Sveio.

Konklusjon

For Hordalandskommunen Sveio vil det være få konsekvenser for videregående utdanning og opplæring av et skifte av fylkestilhørighet for Ølen kommune.

2.4 Konsekvenser for Hordaland og Rogaland fylkeskommune

2.4.1 Mandatfordeling og personvalg til fylkestingene

Hordaland fylkesting uttalte på møtet 1. februar 2000 at et eventuelt skifte av fylkestilhørighet for Ølen kommune får konsekvenser for fordelingen av ordinære mandater, utjevningsmandater og for personvalg til folkevalgte organer i fylket.¹⁸

Fylkestinget i Hordaland har 67 representanter hvorav 12 er utjevningsrepresentanter¹⁹. Dersom Ølen kommune skifter fylkestilhørighet til Rogaland fylke står Hordaland fylkesting fritt til å vurdere om de ønsker å endre antallet fylkestingsrepresentanter for neste valgperiode.²⁰

Utjevningsplassene i fylkestinget skal brukes for å sikre at alle kommuner er representert i fylkestinget. Ved kommune- og fylkestingsvalget i 1999 var Sveio og

18 Uttalelsen er referert i brev til Fylkesmannen i Rogaland av 2. februar 2000.

19 Jfr. valglovens § 59 nr. 2.

20 Jfr. kommunelovens § 2, 2. ledd. Det stilles ingen betingelser i loven for at fylkeskommunen skal kunne endre antall representanter i fylkestinget.

Etne blant de som ble tildelt utjevningplasser. Ølen fikk inn en ordinær representant på fylkestinget.

Et skifte av fylkestilhørighet for Ølen kommune vil påvirke sammensettingen av dagens fylkesting i Hordaland som sitter fram til 2003 ved at én representant ikke lenger vil tilhøre Hordaland fylke. Denne representanten vil måtte tre ut av fylkestinget og overlate plassen til et varamedlem fra samme gruppe fra en annen kommune. Når det gjelder fylkeskommunale organer og utvalg skal det *velges* en erstatter for denne representanten.²¹

Dersom Ølen kommune skifter fylkestilhørighet til Rogaland mellom to kommunevalg vil kommunen ikke være representert i Rogaland fylkesting med mindre regjeringen åpner for nyvalg i Rogaland for å sikre Ølen representasjon i fylkestinget fram til neste ordinære kommune- og fylkestingsvalg.²² Dette synes ikke å være aktuelt da den politiske ledelsen i Ølen har gitt uttrykk for at de ikke ønsker noe slikt suppleringsvalg.²³

Konklusjon

Et skifte av fylkestilhørighet for Ølen kommune får ikke konsekvenser av betydning for den politiske representasjonen i fylkestingene.

2.4.2 Mandatfordeling til Stortinget

Endringen i mandatfordelingen til Stortinget krever endring av Grunnloven.²⁴ Kommunal- og regionaldepartementet har uttalt at de ikke vil ta initiativ til noen slik endring i forbindelse med et eventuelt skifte av fylkestilhørighet for Ølen kommune. Slike initiativ overlates til Stortinget.²⁵

Rogaland har i dag 10 mandater til Stortinget, mens Hordaland har 15 mandater. Mandatfordelingen har ligget fast i lang tid. Folketallet er bare ett av flere momenter som spiller inn ved mandatfordelingen til Stortinget. Andre momenter er befolkningstetthet og avstand til sentrale myndigheter. Det har lenge vært enighet i Norge om at områder med lav befolkningstetthet og lang avstand til sentrale

21 Jfr. Kommunelovens § 16.

22 Hjemmelen finner man i kommuneinndelingsloven,

23 Uttalt på et prosjektmøte med alle berørte parter i Haugesund den 23.11. 2000. I alle tilfelle ville det være lite trolig at regjeringen ville godkjent et nyvalg på dette grunnlag.

24 Grunnlovens § 58.

25 I brev fra KRD av 4.3. 1999 til Fylkesmannen i Rogaland heter det at KRD ikke vil foreslå endringer i Grunnlova om mandatfordelinga mellom fylkene, da Stortinget i praksis selv tar initiativ til slike endringer.

myndigheter bør være overrepresenterte i forhold til sentrale strøk. Dette avspeiles også i mandatfordelingen i dag. Mellom Hordaland og Rogaland er det imidlertid ikke vesentlige forskjeller som skulle tilsi et ulikt antall mandater i forhold til befolkningmengden i fylkene. Likevel er det i Hordaland i dag 29.000 innbyggere bak hvert stortingsmandat, mens det i Rogaland er 37.000.

Fordelingen av utjevningsmandater i valg påvirker mandatfordelingen mellom fylker, men dette er tilfeldige utslag da det er stemmefordelingen mellom partiene nasjonalt som avgjør fordelingen av disse mandatene.

Konklusjon

Antall stemmer bak hvert stortingsmandat i Rogaland og Hordaland blir bare marginalt påvirket av at Ølen kommune skifter fylkestilhørighet. Et offentlig utvalg, ledet av Sigbjørn Johnsen, vil i desember 2000 legge fram forslag til endringer av Valgloven som i følge rapporter fra pressen kan komme til å endre på fordelingen av stortingsmandater mellom fylkene.²⁶ Det er mest sannsynlige er at man foreslår at Rogaland får flere mandater (i dag 10), mens Hordaland trolig vil få beholde sine 15.

2.4.3 Konsekvenser for rammeoverføringene til Hordaland

Hordaland fylkeskommune har i brev til Fylkemannen i Rogaland uttalt at fylkesskifte vil få innvirkning på en rekke forhold i inntektssystemet.²⁷

Vi kan ikke se at det er trekk ved Ølens befolkning, eller andre kjennetegn ved Ølen som vil føre til endringer av betydning i statens rammeoverføringer til Hordaland som følge av at Ølen skifter fylkestilhørighet. Ølens befolkning utgjør mindre enn én prosent av Hordalands befolkning, så selv om rammetilskuddet pr. innbygger i Ølen er over 50% høyere enn gjennomsnittet for kommuner i Hordaland og Hordaland mottar inntektsutjevning, så vil ikke bortfallet av Ølen gi store utslag på verken innbyggertilskuddet eller på inntektsutjevningen for Hordaland fylkeskommune.²⁸

26 Melding fra NTB, 22. november 2000.

27 Brev av 7. april 1999.

28 Totalsummen for fylkeskommunen vil naturlig nok bli redusert tilsvarende reduksjonen i folketallet, men fylkesskifte vil ha liten påvirkning på rammeoverføring pr. innbygger i fylket.

3 Konsekvenser for regionen

3.1 Konsekvenser for formalisert regionalt samarbeid

3.1.1 Regionrådene

I området som kan tenkes å bli berørt av fylkestilhørigheten til Ølen kommune er det to regionråd: Samarbeidsrådet for Sunnhordland²⁹ og Haugalandrådet³⁰. Regionrådene engasjerer seg hovedsaklig i politiske saker, særlig innen samferdselssektoren, og i næringsutvikling, bedriftsrådgivning og kompetanseutviklingstiltak. Regionrådene tar også initiativ til utredningsprosjekter. Ingen av disse oppgavene blir særlig påvirket av at Ølen skifter fylkestilhørighet. Rådene har heller ikke kommet med noen offisiell uttalelse om skifte av fylkestilhørighet for Ølen kommune.

Etter vårt syn kan et fylkesskifte komme til å påvirke forholdet mellom de to regionrådene. De såkalte “EØS-kommunene” Etne, Ølen og Sveio, er med i begge regionområdene³¹. Bømlo kommune, som er fast medlem av Samarbeidsrådet for Sunnhordland, har søkt om observatørstatus i Haugalandrådet. Dette betyr at fire av ni kommuner i Samarbeidsrådet for Sunnhordland vil få en tilknytning til Haugalandrådet. Dersom i tillegg to av kommunene skifter fylkestilhørighet (se avsnitt 2.3) og går ut av Samarbeidsrådet, vil dette svekke Samarbeidsrådet for Sunnhordland siden rådernes innflytelse må antas å stå i forhold til antall medlemskommuner og befolkningsgrunnlaget.

Forprosjektet “Storfylke Vestlandet”

Høsten 1998 tok Samarbeidsrådet for Sunnhordland og Haugalandrådet initiativ til en utredning om Storfylke Vestlandet. RF – Rogalandforskning fikk i oppdrag å gjennomføre et forprosjekt som skulle skissere et opplegg for en sammenslåing av fylkene Rogaland, Hordaland og Sogn og Fjordane. Rapporten ble levert i mars 1999. RF – Rogalandforskning hevder i rapporten at integrasjonen mellom Sunnhordland og Haugaland er sterkere på det økonomiske og det kulturelle området enn på det politiske

29 Samarbeidsrådet for Sunnhordland består av kommunene Sveio, Ølen, Etne, Kvinnherad, Bømlo, Tysnes, Fitjar, Austevoll og Stord.

30 Haugalandrådet består av kommunene Sveio, Ølen, Etne, Haugesund, Bokn, Karmøy, Tysvær, Utsira, Vindafjord og Sauda.

31 Ølen kommune sendte i desember 1999 et brev til Samarbeidsrådet i Sunnhordland hvor de informerer om at de vil melde seg ut av samarbeidsrådet dersom søknaden om fylkesskifte blir godkjent.

og administrative området, og at det er kommunene Etne, Ølen og Sveio som påvirkes mest av samarbeidet på tvers av fylkesgrensen.

Arbeidet med storfylke Vestlandet ble utsatt, blant annet som følge av at regjeringen i 1998 oppnevnte Oppgavefordelingsutvalget som fikk i oppdrag å vurdere oppgavefordelingen mellom stat, region og kommune, herunder fylkesstrukturen. I årsrapporten til Haugalandrådet for 2000-2003 er en av målsettingene å videreføre dette prosjektet.

Konklusjon

Et fylkesskifte for Ølen, og de endringer dette kan medføre, vil svekke innflytelsen til Samarbeidsrådet for Sunnhordland.

Samarbeidsrådet for Sunnhordland og Haugalandrådet vurderer å starte et hovedprosjekt for å utrede mulighetene for et storfylke på Vestlandet, men dette blir trolig ikke igangsatt før våren 2001 etter at Oppgavefordelingsutvalgets forslag er behandlet i Stortinget. På sikt vil det da være naturlig å slå sammen de to regionrådene.

3.1.2 Interkommunalt samarbeid

Nabokommunene til Ølen er involvert i en rekke former for interkommunalt samarbeid som varierer sterkt med hensyn til geografisk omfang, organisasjon og økonomi. På den ene ytterkanten har vi samarbeidet på renovasjonsområdet hvor hele renovasjonstjenesten i fem kommuner er overlatt til et selskap med et budsjett på over 20 millioner kroner. På den andre siden av skalaen har vi det interkommunale samarbeidet om kontroll av arbeidsgiveravgift hvor Kemneren i Bergen utfører tjenester på vegne av blant annet Ølen og Etne for en årlig pris på kr. 50.000 pr. kommune.

Vi har kartlagt 11 interkommunale samarbeid hvor en eller flere av nabokommunene til Ølen deltar. Vi har delt samarbeidsformene i tre kategorier; lokalt samarbeid, samarbeid orientert mot Haugesund/Rogaland og samarbeid som er orientert mot Hordaland.

Vi fant seks rent lokale interkommunale samarbeid: Dette gjelder PPT-tjenester, næringsmiddeltilsyn, renovasjon, revisjon, brannvesen (inkludert feiervesen) og akuttberedskap ved forurensning. Fem av samarbeidene (alle utenom PPT-tjenesten) foregår på tvers av fylkesgrensen.

Fire interkommunale samarbeid var orientert mot Haugesund/Stavanger. Dette gjelder:

- Innkjøpssamarbeid som omfatter Etne, Ølen, Sveio, Bokn, Karmøy og Haugesund. Det er opprettet rammeavtaler, felles lager for kontorrekvisita og man samarbeider om større innkjøp.
- Reiseliv som omfatter de fleste av kommunene på Haugalandet deltar i samarbeidet om "Reiseliv Haugalandet". Sauda er ikke med og Utisira og Bokn kommune har meldt seg ut fra og med 2001. (Sveio, Ølen, Etne og Vindafjord er med.)
- Idrett som omfatter Sveio, Vindafjord, Bokn, Tysvær, Karmøy og Haugesund.

- Havnevesen: Sveio deltar i et samarbeid med Haugesund, Karmøy, Bokn, Bømlo og Tysvær. Selskapet heter Karmsund interkommunale havnevesen.

Bare ett interkommunalt samarbeid er orientert mot Hordaland. Det gjelder samarbeidet om kontroll av arbeidsgiveravgift hvor Ølen og Etne deltar og Kemneren i Bergen utøver kontrollen. Hos Kemneren i Bergen er man urolig for at et fylkesskifte for Ølen vil føre til at kommunen sier opp sin samarbeidsavtale. Kvinnherad har nettopp sagt opp og dersom Ølen gjør det samme frykter man stillingsreduksjoner ved kemnerkontoret. Oppsigelsesfristen for samarbeidsavtalene er ett kalenderår. Ølen har ikke signalisert at de vil si opp sin samarbeidsavtale dersom de skifter fylkestilhørighet, og de behøver heller ikke å si opp avtalen av den grunn.

Konklusjon

Det interkommunale samarbeidet i regionen er enten lokalt eller orientert mot Haugesund/Rogaland. Et fylkesskifte for Ølen til Rogaland vil derfor så langt vi kan se enten ha en marginal eller en positiv effekt for de områdene som dekkes av samarbeidene.

3.2 Andre regionale konsekvenser

3.2.1 Stord som regionsenter for Sunnhordland

Dersom Ølens skifte av fylkestilhørighet også fører til et fylkesskifte for Sveio (se avsnitt 2.3), mener våre informanter i Hordaland at dette vil svekke Stord som regionsenter med viktige regionale statlige og fylkeskommunale kontorer³². Stord vil da være et regionsenter for syv kommuner³³ og ville ligge ved sydspissen av denne regionen. Regionsenteret i Haugesund vil neppe styrkes tilsvarende da de faktiske regionalfunksjonene allerede ligger i Haugesund³⁴. I tillegg er det forventet en større vekst (indikert ved forventet befolkningsvekst) i Haugaland enn i Sunnhordland de

32 Fylkeskommunale enheter: fylkessykehuset, videregående skole, barne- og ungdomsvern, distriktstannklinikk og folkemuseum. Statlige enheter: Arbeidskontoret, avdelingskontor for Arbeidstilsynet, kontor for Kriminalomsorg i Frihet, Sorenskriver, Dyrehelsetilsyn og Vegvesen.

33 Gjenværende kommuner i Sunnhordland: Austevoll, Bømlo, Etne, Fitjar, Kvinnherad, Stord og Tysnes.

34 Hordaland fylkeskommune har i sin fylkesplan for 2000-2003 oppført Haugesund som regionsenter for Etne, Ølen og Sveio. Dette viser at det er enighet om hva som er det faktiske regionsenteret i dag.

nærmeste årene, slik at Sunnhordland i utgangspunkt ser ut til å være mest sårbare for endringer av denne typen.³⁵

Som et mottiltak mot tendensen til svekkelsen av tilhørigheten til regionsenteret på Stord og til Hordaland generelt har fylkestinget i Hordaland på sitt møte i desember 2000 vedtatt at det skal opprettes et kontaktorgan mellom fylkeskommunen og kommunene Etne, Ølen, Sveio og Bømlo. Målet med organet skal være å bedre kontakten og informasjonsflyten mellom fylkeskommunen og kommunene.

Konklusjon

Et fylkesskifte for Ølen vil trolig svekke Stord som regionsenter for Sunnhordland uten å styrke Haugesunds regionfunksjon i tilsvarende grad. Fylkestinget har nylig opprettet et kontaktorgan for å styrke kontakten mellom fylkeskommunen og Etne, Ølen, Sveio og Bømlo. Tiltaket må sees som et forsøk på å styrke disse kommunenes tilhørighet til Hordaland.

3.2.2 Regionale statlige enheter i Haugesund

Befolkningen i Etne, Ølen og Sveio sokner til følgende regionale statlige enheter på Stord: Arbeidsmarkedsetaten, Trafikkstasjonen, Sorenskriverembetet og Kriminalomsorg i Frihet. De samme statsetater har kontorer i Haugesund og det er ofte her publikum fra disse kommunene henvender seg.

Rogaland Vegkontor har uttalt at publikum fra Ølen og Etne henvender seg til Trafikkstasjonen i Haugesund selv om de hører til Trafikkstasjonen på Stord.³⁶ Dette er et problem, hevdes det, siden Rogaland fylkeskommunes budsjett ikke tar høyde for befolkningsgrunnlaget fra disse kommunene. På denne bakgrunn mener vegsjefen i Rogaland at et fylkesskifte for Ølen vil lette arbeidet ved Vegkontoret i Haugesund.

Vi har undersøkt om det kan være samme positive effekt av et fylkesskifte for Ølen også for de andre regionale statlige kontorene i Haugesund. Når det gjelder Sorenskriverembetet kan personer som sokner til Sorenskriverembetet i Stord få notarialbekreftelse (bekreftelse av dokumenter, underskrifter m.m.) i Haugesund. Dette er den eneste tjenesten som gis på et annet sorenskriverkontor enn det man sokner til, og skaper i følge administrativ leder ingen problemer. Ved arbeidsmarkedsetaten i Haugesund har man formelt sett ikke ansvar for arbeidssøkere fra Ølen og Etne, men man fører en liberal praksis. Et fylkesskifte for Ølen vil derfor ikke gi utslag av betydning her. De andre regionale statlige kontorene i Haugesund vi har vært i kontakt

35 Her bygger vi på forventet befolkningsvekst fram mot 2010: I Sunnhordland forventes en befolkningsvekst på 2.7%. Forventet befolkningsvekst i Haugaland er på 4.5%. Kilde: SSB Befolkningsstatistikk.

36 I brev av 2.11. 1998 til Fylkesmannen i Rogaland i forbindelse med arbeidet med Ølen-rapporten.

med opplyser at publikumshenvendelser fra områder som sogner til Hordaland ikke er noen aktuell problemstilling.

Konklusjon

Informanter ved regionale statlige etater i Haugesund opplyser at et fylkesskifte for Ølen ikke vil påvirke deres arbeid i nevneverdig grad. Det eneste unntaket er Vegvesenet i Haugesund som mener et fylkesskifte kan være positivt siden man da får mer samsvar mellom området som publikumshenvendelsene kommer fra og befolkningsgrunnlaget som budsjettet bygger på.

3.2.3 Reorganisering av politidistrikter og domstoldistrikter

Et regjeringsoppnevnt utvalg har foreslått organisatoriske endringer i politi- og lensmannsetaten.³⁷ Utvalget foreslo blant annet at Etne, Ølen og Sveio skal overføres fra Hordaland politidistrikt til Haugesund politidistrikt. Også kommunene Stord, Fitjar og Bømlo foreslås overført til Haugesund politidistrikt når "Trekantsambandet" står ferdig. Regjeringen har også oppnevnt et utvalg som har vurdert arbeidsområdet og organisasjonen til herreds- og byrettene i Norge.³⁸ Utvalget foreslo at Karmsund og Haugesund sorenskrivembeter slås sammen. Utvalget mener den nye domstolen i tillegg bør omfatte Sauda og Suldal, og Hordaland-kommunene Etne, Ølen, Sveio, Fitjar, Stord og Bømlo.

Det er ventet at regjeringen i desember 2000 vil oversende Stortinget to stortingsmeldinger som følger opp forslagene fra utvalgene. Dersom regjeringens forslag er i samsvar med forslagene fra utvalgene, vil Ølen og Ølens nabokommuner skifte tilhørighet fra Sunnhordland til Haugaland når det gjelder politidistrikt og domstol. Dersom dette blir utfallet, vil trolig tilhørigheten til Haugesund og Rogaland fylke i de samme kommunene øke.

Konklusjon

Dersom Stortinget beslutter at Etne, Ølen, Sveio og Vindafjord blir tilhørende Haugesund politidistrikt og domstoldistrikt, må det etter vårt syn bety et fylkesskifte for Ølen bare kan ha marginale eller positive effekter på de samme områdene.

3.2.4 Reorganisering av likningsforvaltningen

Skattedirektoratet har i rapporten 'Organisering av likningsforvaltningen' til Finansdepartementet 16. april 1999 foreslått at den lokale likningsforvaltningen organiseres i distrikter innen hvert fylke som dekkes av flere kommuner

37 NOU 1999:10, avgitt til Justis- og politidepartementet i mars 1999.

38 NOU 1999:22, avgitt til Justis- og politidepartementet i mai 1999.

(distriktsmodellen). Hovedtrekket i den foreslåtte distriktsmodellen er at et av dagens kombinerte likningskontor og folkeregister blir distriktskontor. For øvrig sikres lokal representasjon for alle kommuner enten ved egne etatskontor, offentlig servicekontor eller ved at viktige publikumsrelaterte etatsfunksjoner ivaretas i samarbeid med andre offentlige etater. Virksomheten i utkantkommunene blir i stor grad skjermet, mens de store samordningsgevinstene tas ut i litt mer sentrale kommuner. I en egen tilleggsrapport av 18. oktober 1999 er de distriktsmessige konsekvensene av en slik omorganisering ytterligere utdypet.

For Haugalandområdet vil den foreslåtte distriktsmodellen medføre en tilførsel av arbeidsplasser med en opprustning av ligningskontorene i Haugesund og Ølen til distriktskontor. Haugesundsdistriktet vil omfatte både Sveio og Tysvær, mens Ølen-distriktet vil dekke Etne og Vindafjord kommuner. Ligningskontorene i Etne, Vindafjord og Sveio vil med en slik modell bli redusert til kontor med ulik grad av etatsfunksjoner. Reduksjonen i tillagte oppgaver vil ventelig være størst i forstadskommunen Sveio, da oppgavene her kan samordnes med distriktskontoret i Haugesund.

Skattedirektoratet antyder en overgangsperiode på 5 år etter et Stortingsvedtak som åpner for en slik reorganisering av likningsforvaltningen.

Konklusjon

Konsekvensene for det kommunale tjenestetilbudet av en reorganisert likningsforvaltning vil være små på kort og mellomlang sikt.

3.2.5 Muligheten for at flere kommuner vil ønske å skifte fylkestilhørighet

Sveio kommune har vedtatt at de vil utrede, og legge fram for folkeavstemning, spørsmålet om fylkestilhørighet hvis Ølen får innvilget sin søknad om fylkesskifte. (Se nærmere omtale under avsnitt 2.3.) Ølen-rapporten konkluderte med at flere av argumentene for at Ølen skal skifte fylkestilhørighet gjelder for både Etne og Sveio. I følge våre informanter i Etne er imidlertid et skifte av fylkestilhørighet ingen aktuell problemstilling.

Med trekantsambandet blir Bømlo og Stord nærmere knyttet til Haugesund og Rogaland. Det store flertall av våre informanter mener det viktigste ikke er fylkestilhørigheten i dag, men at et framtidig storfylke ikke må dele Haugalandet i to. Dette gjenspeiles i Haugesunds kommune sin høringsuttalelse til Oppgavefordelingsutvalget hvor man uttaler;

dersom den delen av fylket som ligger sør for Boknafjorden skulle finne det mest hensiktsmessig å samarbeide med Sørlandet, forutsetter bystyret at en framtidig grense mellom Sørlandet og Vestlandet legges i Boknafjorden.

Konklusjon

Det er ingenting som tyder på at et fylkesskifte for Ølen vil ha noen ”smitte-effekt” i forhold til flere kommuner i regionen med ett unntak: Sveio. Det går en naturlig grense

mellom nord og sør langs Bømlafjorden, Bjoafjorden og Skånevikfjorden. Trekantsambandet, som består av bro- og tunnelforbindelse mellom Bømlø, Stord og Valevåg i Sveio vil ikke endre på dette.

3.2.6 Kultur og tilhørighet

Hordaland fylkesting vedtok en uttalelse den 1. februar 2000 hvor det heter at man ville se det som et næringsmessig og kulturelt tap for Hordaland dersom Ølen skiftet fylkestilhørighet til Rogaland. Ølen kommune har lenge vært medlem av Samarbeidsrådet for Sunnhordland som er et av Norges eldste regionråd. Som følge av fergeforbindelser har båndene nordover tradisjonelt vært sterke. Men investeringer i veibygging og økt privatbilisme har over tid ført til at kommunikasjonsformene over land har blitt den viktigste reisemåten og dermed har båndene sørover, mot Haugesund, gradvis blitt sterkere.

I følge informanter fra Hordaland vil det kulturelle tapet trolig oppfattes som enda større dersom Sveio skulle velge å følge etter Ølen til Rogaland. I Sveio har man blant annet museet ved fødestedet til komponisten Fartein Valen i Valevåg. Hvert år samarbeider Haugesund og Sveio om å arrangere en tre dager lang festival som går under navnet *Fartein Valen Dagene*. Den prisbelønte forfatteren Einar Økland kommer også fra Økland i Sveio og det er satset mye på å etablere Ryvarden fyr som et kultursenter. Ellers finnes det en avdeling av Sunnhordland Folkemuseum i Etne (Sæbøtunet Bygdemuseum) og i Ølen (Nerheimstunet), og et lokalt museum i Valevåg i Sveio (Søndhordland Motormuseum).

Det er etablert et eget nettsted for kultur for Hordaland under navnet "Kulturnett Hordaland". Hordaland fylkesting vedtok at dette skulle være et permanent tiltak fra og med 2001 på fylkestingsmøtet i oktober 2000. Innholdet på nettstedet er dominert av kulturtilbud i Bergen. Nettstedet har lenker til i alt 117 museer i Hordaland hvorav tre er hjemmehørende i Ølen, Sveio eller Etne.

Det er vår forståelse, etter å ha intervjuet politikere offentlige ansatte, og etter å ha lest tidligere rapporter og presseartikler, at et flertall av innbyggerne i Ølen og i nabokommunene føler en sterk tilhørighet til Haugalandet og Haugesund. Vårt inntrykk er i tillegg at regionsentrene Haugesund og Stord betyr mer enn fylkesentrene Bergen og Stavanger for folks kulturtilbud og -tilhørighet.

Et ytterligere tegn på at Haugesund og Haugalandet er viktig for den kulturelle tilhørigheten, er at Sveio, Ølen og Etne deltar i reiselivsnæringens satsning "Reisemål Haugalandet" som er etablert i Haugesund.

Konklusjon

I retningslinjer fra Kommunal- og regionaldepartementet for behandling av kommunal

og fylkeskommunal inndelingssaker trekkes det fram at et av momentene ved vurderingen bør være;

*hva befolkningen på stedet mener om sin tilhørighet. Hvor er det f.eks. mest naturlig for dem å delta i styre og stell, foreningsliv etc.*³⁹

Etter vår oppfatning kan det være liten tvil om at befolkningen i både Etne og Sveio opplever en sterk tilhørighet til Haugalandet i dag.

39 Se regningslinjer fra Kommunal- og arbeidsdepartementet av 26.7. 1989, punkt 3.5.

4 Oppsummering

4.1 Konsekvenser for nabokommunene

Blant nabokommunene har vi funnet at konsekvensene er størst for **Etne**. For det første er det en fare for at elever i Etne mister elevplasser ved Ølen videregående skole: Etter et fylkesskifte kan det bli for dyrt for Hordaland fylkeskommune å kjøpe de elevplassene fra Rogaland som i dag brukes av elever fra Etne ved Ølen videregående skole. I tillegg kan det være at flere elever fra Ølen velger å gå i Haugesund da utdanningspolitikken i Rogaland tillater fritt skolevalg, og byskolene er de mest populære i mange ungdomsgrupper. Dette kan føre til at linjer nedlegges ved Ølen videregående skole, noe som særlig vil gå utover elevene i Etne som har lang vei til alternative skoler. Skulle elevplassene ved Ølen videregående skole falle bort vil videregående utdanning på Stord være mest nærliggende alternativ for elever fra Etne. For det andre vil et fylkesskifte for Ølen trolig medføre reduserte bevilgninger til ambulansetjenesten i Etne som i dag også dekker Ølen. Dette vil på kort sikt gi en kvalitetsmessig dårligere tjeneste da man må gå over til hjemmebaserte vaktordninger utenom dagtid. På litt lengre sikt (2-3 år) vil imidlertid Hordaland fylkeskommune omorganisere hele ambulansetjenesten i fylket uavhengig av fylkestilhørigheten til Ølen, med sikte på en ytterligere profesjonalisering og en nærmere tilknytning til fylkessykehusene og kommunelegene. For kollektivtransporten på vann er det ikke funnet konsekvenser som direkte kan knyttes til fylkesskiftet. Endringene her skyldes heller Trekantsambandet og åpningen av Folgefonntunnellen.

For **Sveio** er den største konsekvensen vi kan se intensjonen om å vurdere et fylkesskifte selv dersom Ølen skifter fylke. Sveio kommunestyre har vedtatt at de vil utrede mulighetene for et fylkesskifte og legge spørsmålet fram for en folkeavstemning ved Stortingsvalget i 2001. Vi har ikke funnet at fylkesskifte får konsekvenser for videregående utdanning i Sveio, da kommunen har en spesialavtale med Rogaland fylkeskommune på dette området.

Det er ikke funnet konsekvenser av stor betydning for **Vindafjord**. Noen elever fra Vindafjord vil få lenger skolevei dersom linjer ved Ølen videregående skole blir nedlagt, men allerede i dag velger de fleste elever i Vindafjord videregående utdanning i Haugesundsområdet.

Hordaland fylkeskommune har pekt på mulige konsekvenser for mandatfordelingen til folkevalgte organer og for inntektssystemet. Vi har ikke funnet at et fylkesskifte for Ølen vil ha konsekvenser av betydning for den demokratiske representasjonen på fylkesnivå eller på Stortinget. Vi har heller ikke funnet at Ølens fylkesskifte påvirker rammeoverføringene fra staten til Hordaland i nevneverdig grad.

4.2 Konsekvenser for regionen

Vi mener fylkesskifte trolig vil ha enten positive, eller marginale, konsekvenser for det **interkommunale samarbeidet** da dette allerede foregår på tvers av fylkesgrensen og orienterer seg mot Haugesund/Rogaland.

Dersom både Ølen og Sveio skifter fylkestilhørighet vil det være klart at de statlige og fylkeskommunale funksjonene på Stord mister et befolkningsgrunnlag som kan bety at det blir dyrere å opprettholde dagens tjenestnivå og dermed også **Stords regionfunksjoner**. Dersom Stortinget bestemmer at nabokommunene skal tilhøre et nytt Haugesund domstoldistrikt og politidistrikt – noe som virker sannsynlig i dag – vil dette ytterligere svekke Stords regionfunksjoner.

Det er liten tvil om at **Samarbeidsrådet for Sunnhordland**, som har ni kommuner som medlemmer, vil bli svekket om Ølen skifter fylke, og spesielt hvis også Sveio følger Ølens eksempel.

Det er vanskelig å bedømme hva fylkesskiftet kan bety for **kulturen**. Verdiene som ligger i kulturtradisjonen og i kulturtilbudet er ikke noe man kan måle i en utredning som denne. Vi begrenser oss derfor til å beskrive noen indikasjoner på at befolkningen i Etne, Ølen og Sveio trolig føler en sterk tilhørighet til Haugalandet og Haugesund.

Avslutningsvis vil vi legge til at det har vært en naturlig vinkling i dette prosjektet å søke å identifisere *negative* konsekvenser av at Ølen skifter fylkestilhørighet. Utgangspunktet har vært at Ølen *ønsker* et fylkesskifte, og at vår oppgave har vært å forsøke å besvare spørsmålet; er det vesentlige momenter som taler imot å tillate dette? De *positive* konsekvensene av et fylkesskifte er etter vårt syn klare: Alle er enige om at fylkesgrensen er en barriere som kompliserer og/eller fordyrer fylkeskommunale tjenester, interkommunalt samarbeid og arbeidet til regionale statlige kontorer. Når vi har funnet at nabokommunenes regiontilhørighet, både økonomisk og kulturelt, alt i dag går i retning av Haugesundsområdet, vil det trolig være positivt for *regionen* at Ølen skifter fylkestilhørighet til samme fylke som regionsenteret.

4.3 Føringer for fylkesinndelingen

Ølen er den eneste kommunen i landet som i dag har en sak som denne til behandling i Kommunal- og regionaldepartementet. Det er ikke kjent at tilsvarende saker har vært til behandling på lang tid.

Våre informanter i Ølen kommune har henvist til forslagene til ny fylkesinndeling fra Oppgavefordelingsutvalget som ett av motivene for å vurdere et fylkesskifte nå. Vi kjenner til flere eksempler på tilsvarende saker i andre kommuner:

- Sveio kommune har vurderer å følge Ølens eksempel.
- Nord i Vest-Agder har kommuner gitt signaler om at man vurderer et fylkesskifte til Rogaland.

- I en uttalelse fra Setesdal regionråd har fem kommuner sagt at de ser seg tjent med å skifte fylkestilhørighet fra Aust-Agder til Vest-Agder dersom det ikke innen 2002 blir avgjort om fylkeskommunene slår seg sammen.⁴⁰
- Rindal kommune i Møre og Romsdal har vurdert et fylkesskifte til Nord-Trøndelag.
- I formannskapet i Leka kommune i Nord-Trøndelag har man diskutert å slå seg sammen med Bindal kommune i Nordland og skifte fylkestilhørighet til Nordland.⁴¹

Det er ikke enestående at kommuner diskuterer skifte av fylkestilhørighet, men ingen andre enn Ølen har kommet så langt at de har søkt departementet om tillatelse. Dersom vi får flere tilfeller der kommuner søker om fylkesskifte, er det etter vår mening naturlig å tro at ett av motivene har vært å influere på den framtidige fylkesinndelingen.

En annen føring på valget av fylkesinndelingen er regionstrukturen til statlige etater. Når flere statlige etater går inn for en regional sentralisering, som for eksempel de nye distriktene som er foreslått for politiet og domstolene i Haugesundsområdet, kan dette også legge føringer på den framtidige fylkesinndelingen.

4.4 Utvidet interkommunalt samarbeid mellom Etne, Ølen og Vindafjord?

Ordføreren i Ølen, og Ølen Arbeiderparti, har ytret ønske om at denne utredningen også burde omfatte ulike modeller for et utvidet interkommunalt samarbeid mellom Ølen, Etne og Vindafjord. Dette har ikke mandatet fra Kommunal- og regionaldepartementet åpnet for da målet med rapporten har vært å gi departementet en tilleggsutredning i tråd med Stortingets ønske under behandlingen av Kommuneøkonomiproposisjonen den 15. juni. Det kan likevel være interessant å gi en kort beskrivelse av de samarbeidsformene som har vært diskutert.

Formannskapet i Ølen, Etne og Vindafjord har på et felles møte den 9. oktober drøftet ulike modeller for et omfattende samarbeid mellom de tre kommunene. I et dokument fra møtet er det skissert en løsning der én kommune får ansvar for helse og trygd, én for lønn, fakturering, landbruk og ligning og én for teknisk sektor og lensmann. Hver kommune vil ha offentlige servicekontorer (OSK) som dekker hele tjenestespekteret til kommunen. På denne måten vil kommunene utnytte bygningsmassen bedre og skape større fagmiljøer ved hjelp av ny funksjonsfordeling og ny teknologi. Både Ølen og Vindafjord vil behandle denne saken på sine kommunestyremøter henholdsvis den 19. og 20. desember.

Vi ser dette som en interessant mulighet, spesielt på bakgrunn av det tette samarbeidet og regionstilknytningen som rapporten viser at kommunene allerede har på tvers av

40 Se Fædrelandsvennen 24. november 2000.

41 Se Trønderavisa 18. september 2000.

fylkesgrensen. Et prinsipielt spørsmål er hvor grensen går mellom samarbeid og sammenslåing – hvor langt kan man gå før man *må* velge kommunesammenslåing? Kan det tenkes at man kan fordele kostnader *og inntekter* i en slik modell? Vil dette være en mer attraktiv modell enn en formell kommunesammenslåing – men med de samme gevinster? RF – Rogalandforskning anbefaler at man ser nærmere på hvordan man kan fellesorganisere kjernefunksjonene i flere kommuner samtidig som man beholder lokal kontakt og tjenesteyting i forhold til innbyggerne ved hjelp av OSK-modellen.

Referanser

Forskningsrapporter, -notater og andre akademiske arbeider

Juvkvam, Dag (2000) "Funksjonelle regioner – domstolsindeling og politidistrikt" NIBR-notat 2000:127
Norsk institutt for by- og regionforskning, Oslo (28 sider)

RF – Rogalandforskning (mars 1999) "Storfylke Vestlandet"? RF-1999/050. 40 sider.

Telemarksforskning (september 1995) "Interkommunalt samarbeid i Nord-Rogaland og Sunnhordland".
Rapport nr. 103, 39 sider.

Thorsen, I. (1998)

"Spatial consequences of changes in the transportation network: theoretical analysis and numerical experiments within a multizonal three sector model" Papers in Regional Science 77.4; 375-406.

- (1999) "Transportnett, reisemønster og regional utvikling" Upubl. akademisk avhandling (dr.philos)
Universitetet i Bergen.

Annet skriftlig materiale

Fylkesmannen i Rogaland (april 1999)

"Fylkesgrensa Hordaland – Rogaland. – Kva kan konsekvensane bli om Ølen kommune skiftar fylke?".
Rapport, 40 sider.

Hordaland Fylkeskommune (1998)

"Sammenslåing av Etne og Ølen vidaregåande skular" Arkivsak 9760407-6 (februar)
Opplæringsavdelingen, Bergen.

- (1999) Skolebruksplan 1999-2010 Opplæringsavdelingen, Bergen.

Kommunal- og regionaldepartementet (26. juli 1989)

Rundskriv til fylkesmennene: "Retningslinjer for behandling av saker om kommunal og fylkeskommunal inndeling – fastsettingssaker og reguleringssaker etter lov om endring i kommunal inndeling." (H-36/89.)

Kommunal- og regionaldepartementet (19. mai 2000)

Stortingsproposisjon nr. 62 (1999-2000), "Kommuneøkonomiproposisjonen".

Norges Offentlige utredninger (juli 2000)

"Oppgavefordelingen mellom stat, region og kommune" (NOU 2000:22). 511 sider.

Reisemål Haugalandet (1999)

Reiselivsmagasinet for Haugalandet.

Skattedirektoratet (18. oktober 1999)

"Organisering av likningsforvaltningen – distriktmessige konsekvenser" Rapport til
Finansdepartementet, Oslo.

Vedlegg

A. Kommunekjennetegn og relevante indikatorer

Etter SSBs standard for kommuneklassifisering er Ølen, Etne og Vindafjord blandede primærnærings- og industrikommuner. Sveio er en mindre sentral blandet tjenesteytings- og industrikommune, mens Haugesund er en sentral tjenesteytingskommune. I et avgrenset pendlingsperspektiv (Juvkvam 2000) er Sveio forstadskommune i byområdet til Haugesund, mens Ølen, Etne og Vindafjord alle er distriktkommuner utenfor et senteromland.

Folketallsutviklingen i de fem kommunene de siste ti årene kjennetegnes av en massiv befolkningsvekst i distriktshovedstaden Haugesund, og en mindre vekst i arbeidsmarkedssenteret Ølen. Sveio har økt innbyggertallet noe, mens Vindafjord og Etne har fått et svekket folketall. Dette har vært mest dramatisk for Etne, som har redusert befolkningstallet med mer enn 3% i tiårsperioden.

Antallet barn/unge og eldre per 100 innbyggere i yrkesaktiv alder i kommunen er et uttrykk for 'byrden' på det lokale offentlige omsorgsapparatet i kommunen. Jo høyere dette tallet er, jo større er denne byrden. Det vil være forholdsvis flere eldre som vil ha behov for helse- og omsorgstjenester, eller det kan være forholdsvis flere barn og unge som har behov for barnehage- eller skoleplass. Dette må delvis finansieres av den yrkesaktive delen befolkningen. Etne, Ølen og Vindafjord har alle 70 innbyggere eller flere i 'ikke-yrkesaktiv' alder per 100 innbyggere i yrkesaktiv alder. For Etne skyldes dette først og fremst en relativt liten andel unge innbyggere i befolkningen, mens det for Ølens del skyldes en tilsvarende lav andel eldre i befolkningen. Haugesund og særlig Sveio har en relativt sett yngre befolkning enn de tre førstnevnte kommunene.

En høy andel 16 til 18-åringer i videregående opplæring tas gjerne som en indikasjon på lokalt arbeidsmarked som har vanskelig for å ta opp i seg ufaglært arbeidskraft. I større arbeidsmarkeder med et sammensatt næringsliv er dette et mindre problem, mens i utkantkommuner med et stort innslag av arbeidsplasser i offentlig virksomhet er dette et hinder for en tidlig inngang i arbeidsmarkedet. Dette gjenspeiles i de fem kommunene, hvor andelen unge i videregående er relativt lav i de mest sentrale kommunene Sveio og Haugesund, og relativt høy i utkantkommunene Vindafjord og Etne. Ølen er en innpendlingskommune med et overskudd av arbeidsplasser i forhold til folketallet. Dette setter kommunen i en mellomstilling.

I kommuner med egne utdanningsinstitusjoner på videregående eller høyskolenivå er befolkningsandelen med slik utdanning naturlig nok høyere enn i kommuner som mangler slike utdanningstilbud. Dette viser seg også i Sveio og Haugesund (som sogner til høyskoleregionen Stord-Haugesund), samt i Ølen, som har en videregående skole med et bredt linjetilbud.

	ØLEN	ETNE	VINDAFJORD	SVEIO	HAUGESUND
Endring i folketall 1990-2000 (absolutt)	+ 152	- 120	- 37	+ 41	+ 2762
Endring i folketall 1990-2000 (relativ)	+ 4.6%	- 3.1%	- 0.8%	+ 0.9%	+9%
Barn/unge og eldre per 100 i y.aktiv alder	73	70	72	68	62
Andel barn og unge 0- 17 år i %	26.7%	24.9%	26.1%	28.6%	23.1%
Andel eldre > 66 år i %	15.5%	16.1%	15.9%	11.9%	15.1%
Andel 16-18 årige gutter i videregående opplæring per 1.10.98	93.1%	97.1%	96%	89.6%	91.8%
Andel 16-18 årige jenter i videregående opplæring per 1.10.98	92.4%	91.7%	98.4%	95.2%	92.3%
Andel menn over 16 år med høyere utdanning	14.5%	11.6%	11.6%	14.7%	23.4%
Andel kvinner over 16 år med høyere utdanning	15%	14.1%	11.9%	14.9%	19.9%
Komm. driftsutgifter per innbygger (1999)	28183	28647	27280	27831	27261
Rammetilskudd per innbygger (1999)	10564	9914	10168	12919	5756
Investeringer per innbygger (1999)	5419	3885	3852	5212	4870

Kilde: Statistisk Sentralbyrå